Vol 4 Issue 11 August 2015

ISSN No : 2249-894X

Monthly Multidisciplinary Research Journal

Review Of Research Journal

Chief Editors

Ashok Yakkaldevi
A R Burla College, India

Ecaterina Patrascu
Spiru Haret University, Bucharest

Kamani Perera
Regional Centre For Strategic Studies,
Sri Lanka

Welcome to Review Of Research

RNI MAHMUL/2011/38595 **ISSN No.2249-894X**

Review Of Research Journal is a multidisciplinary research journal, published monthly in English, Hindi & Marathi Language. All research papers submitted to the journal will be double - blind peer reviewed referred by members of the editorial Board readers will include investigator in universities, research institutes government and industry with research interest in the general subjects.

Regional Editor

Dr. T. Manichander

Advisory Board

Kamani Perera
Regional Centre For Strategic Studies, Sri Lanka

Ecaterina Patrascu
Spiru Haret University, Bucharest

Fabricio Moraes de AlmeidaFederal University of Rondonia, Brazil

Anna Maria Constantinovici
AL. I. Cuza University, Romania

Romona Mihaila
Spiru Haret University, Romania

Delia Serbescu
Spiru Haret University, Bucharest, Romania

Xiaohua Yang
University of San Francisco, San Francisco

Karina Xavier
Massachusetts Institute of Technology (MIT), USA

May Hongmei Gao
Kennesaw State University, USA

Marc Fetscherin
Rollins College, USA

Liu Chen
Beijing Foreign Studies University, China

Mabel Miao
Center for China and Globalization, China

Ruth Wolf
University Walla, Israel

Jie Hao
University of Sydney, Australia

Pei-Shan Kao Andrea
University of Essex, United Kingdom

Loredana Bosca
Spiru Haret University, Romania

Ilie Pintea
Spiru Haret University, Romania

Mahdi Moharrampour
Islamic Azad University buinzahra Branch, Qazvin, Iran

Titus Pop
PhD, Partium Christian University, Oradea,
Romania

J. K. VIJAYAKUMAR
King Abdullah University of Science & Technology,Saudi Arabia.

George - Calin SERITAN
Postdoctoral Researcher
Faculty of Philosophy and Socio-Political Sciences
Al. I. Cuza University, Iasi

REZA KAFIPOUR
Shiraz University of Medical Sciences
Shiraz, Iran

Rajendra Shendge
Director, B.C.U.D. Solapur University, Solapur

Awadhesh Kumar Shirotriya

Nimita Khanna
Director, Isara Institute of Management, New Delhi

Salve R. N.
Department of Sociology, Shivaji University, Kolhapur

P. Malyadri
Government Degree College, Tandur, A.P.

S. D. Sindkhedkar
PSGVP Mandal's Arts, Science and Commerce College, Shahada [M.S.]

Anurag Misra
DBS College, Kanpur

C. D. Balaji
Panimalar Engineering College, Chennai

Bhavana vivek patole
PhD, Elphinstone college mumbai-32

Awadhesh Kumar Shirotriya
Secretary, Play India Play (Trust),Meerut (U.P.)

Govind P. Shinde
Bharati Vidyapeeth School of Distance Education Center, Navi Mumbai

Sonal Singh
Vikram University, Ujjain

Jayashree Patil-Dake
MBA Department of Badruka College Commerce and Arts Post Graduate Centre (BCCAPGC),Kachiguda, Hyderabad

Maj. Dr. S. Bakhtiar Choudhary
Director,Hyderabad AP India.

AR. SARAVANAKUMARALAGAPPA
UNIVERSITY, KARAIKUDI,TN

V.MAHALAKSHMI
Dean, Panimalar Engineering College

S.KANNAN
Ph.D , Annamalai University

Kanwar Dinesh Singh
Dept.English, Government Postgraduate College , solan

More.........

Address:-Ashok Yakkaldevi 258/34, Raviwar Peth, Solapur - 413 005 Maharashtra, India
Cell : 9595 359 435, Ph No: 02172372010 Email: ayisrj@yahoo.in Website: www.oldror.lbp.world

Review Of Research
ISSN 2249-894X

Impact Factor : 3.1402(UIF)
Volume - 4 | Issue - 11 | Aug - 2015

सण उत्सावातील ओवी आणि स्त्री

प्रा. वंदना म. देशमुख
संगीत विभाग , कला महाविद्यालय,मलकापूर , ता.जि.अकोला.

प्रस्तावना :–

भारतातल्या जवळ जवळ सर्वच लोक साहीत्यात लोक गीताची विपुल प्रमाणात असलेली दिसुन येते. त्या प्रमाणात स्त्री गीतांचा विभाग बराच मोठा आहे.त्यामुळे स्त्री गीतात विविधता ही आहे. हया स्त्री गीतांतुन स्त्री जीवनातील सुख दु:ख, स्त्री मनातील भाव–भावना, स्त्रीची जीवन जगण्याची पध्दती, या तिच्या जगण्याला असलेली सामाजीक नि सांस्कृतीक पार्श्वभुमी ही जाणुन घेण्यासाठी स्त्री गीताशिवाय अन्य साधन नाही. असे म्हणता येईल.म्हणुनच स्त्री गीतांना स्त्री जीवनात स्थान आहे. अशा प्रकारे प्रस्तुत शोधनिबंधातुन सण उत्सवातील ओवी या गीत माध्यमाव्दारे स्त्री व तिची प्रतिमा दाखविण्याचा प्रयत्न करित आहे.करिता प्रस्तुत शोधनिबंध अभ्यासास निवडला आहे.

संशोधनाची आवश्यकता :–

स्त्री हा संपुर्ण पायाभुत घटकांचा आत्मा आहे.कारण स्त्री ही तिच्या जीवनात सर्व प्रकारच्या भुमिका वठवित असते. एवढेच नव्हे तर ती सामाजीक, सांस्कृतिक, कौटुंबीक, जीवनातील रुढी परंपरा, संस्कृती,आचार विचार यांचे पालन ती अतिशय निष्ठेने करतांना दिसुन येते. आज या आधुनिक युगामध्ये आधुनिक रुठीची प्रतिमा तर आहेच. मात्र प्राचीन सामाजिक, सांस्कृतिक,नि कौटुंबीक स्त्रीची प्रतिमा दाखविण्याचा प्रयत्न या सण– उत्सवातील ओवी गीतांतुन करण्याचा प्रयत्न केलेला आहे. करिता प्रस्तुत शोधनिबंधाची निवड केलेली आहे.

सण – उत्सावातील ओवीतील स्त्री

स्त्री जीवनाचा अविभाज्य भाग असलेल्या लोकगीतांचा व स्त्रीचा संबंध लक्षात घेता असे दिसते की समाज व्यवस्थेने,कुटुंब संस्थेने घालुन दिलेली स्त्री जीवनातील पध्दती अशा अनेक अभुभवांचा संच तिच्या या लोकगीतांतुन प्रखरपणे मांडता येऊ शकतो.

एकमात्र लक्षात घेण्यासारखे आहे ते म्हणजे पुरुषांच्या लोकगीता पेक्षा स्त्री–गीते ही मानवी मनाची पकड अधिक लवकर घेतात या संदर्भात साने गुरुजी म्हणतात. की

'स्त्रियांनी आपला पुर्ण आत्मा या गीतात ओतलेला असतो '

स्त्रीगीतांचा गट एवढया मोठया प्रमाणात आहे की त्यांचे वर्गीकरण करुन समजणे अधिक सोयीस्कर ठरते. करिता महाराष्ट्रातील लोकसाहित्याचे अभ्यासक डॉ.प्रभाकर मांडे यांनी खालील प्रमाणे स्त्री गीतांचे वर्गीकरण केले आहे. त्या नुसार स्त्रीगीतांचे वर्गीकरण मी पुढील प्रमाणे मांडण्याचा प्रयत्न करित आहे.

स्त्री गीत वर्गीकरण

Jexhr   fo/kh& xhr   I.k mRlkokph xhr   uR; [kG xhr

1) श्रमगीते (ओवीगीते) :–

महाराष्ट्राच्या प्राचीन साहीत्यांत स्त्री गीतांमधील ओव्यांना खुप महत्व आहे. तसे पाहता ओवी व अभंग हातात हात घालुन येणा–या बहिणीसारख्या आहे. मराठी साहीत्य शास्त्राच्या मुळ अनुष्टुभ वृत्तातुनच अभंग व ओवी ही वृत्ते निघाली आहे. साधा अभंग ओवीसारख्या व ओंवी अभंगासारखी म्हणता येते.ही वृत्ते समजायला खुप सोपी असतात. ज्या वाङःमयात स्त्रियांनी आपला आत्मा ओतला आहे असे वाङःमय म्हणजे ओवी अशा ओवीगीतांच्या आशयाच्या दृष्टीने ओवींचे पुढील वर्ग करता येतात.

1) देवदेवतावर आणि पौरणिक आशयवर ओळी गीते
2) सामाजिक आणि कौटुंबीक स्वरुपाची ओवी गीते.
3) कृषि जिवन विषयक ओवीगीते.

उदाहरणादाखल काही ओवी

1) पहिली माझी ओवी 'परतुनी पाहिले ' दृष्टिने देखिल निजरुप ।।1।।
2) अरे खोप्यामधी खोपा । सुगरणीचा चांगला । देखा पिला साठी झोका झाडाले टांगला ।।1।।
3) अरे संसार संसार । जशा तवा चुल्हयावर । आधी हातांले चटके । तवा मिळते भाकर ।।1।।

अशी ही ओवी गीते जिव्हाळयाचे जे जे असेल ते ते अंतरीच्या उजाळयांनी स्त्रीयांनी आपल्या ओव्यांतुन व्यक्त केले आहे. अशी ही सण उत्सावातील ओवी गीते होत.

2) विधी –गीते :–

स्त्री जीवनातील विधी गीते त्या त्या विधी आचरणाचा अविभाज्य घटक म्हणुन गायली जातात. विधी गीतात विधी आचरण,विधीची मांडणी यांना महत्वाचे स्थान असते.

स्त्री गीतांमागील विधीगीतांचे स्वरुप आणि त्यांचा विधीशी असलेला संबंध लक्षात घेता विधी गीतांचे पुढील प्रमाणे वर्ग करता येतात.

अ) धर्मविधीशी व कुलाचाराशी संबंधीत गीते.
ब) कौटुबीक व संस्कार विधीशी संबंधीत गीते.

अ) धर्मविधी व कुलाचाराषी संबंधीन गीते :–

धर्माविधी कुंटुबातच पाळले जात असल्यामुळे कुलाचार व धर्मविधी यांच्यात फारसा वेगळेपणा नसतो.देवदेवतांच्या उपासना नवरात्रातील देवीचा पुजाविधी, महालक्ष्मी कुलदेवतेचा विधी, मरीआई सटवाई, पुजाविधीचा गीतामध्ये समावेश होतो. अशा विविध देव देवताचा व ग्राम देवताचा समावेश या गीता मध्ये होतो.

धार्मीकविधी मध्ये प्रामुख्याने पुढील विधीगीते येतात.

1) आसारांचा पुजाविधी :–

गीत :– पुजा मी बांधीते । हळद कुंकु वाहते । बाळाला आयुष्य मागते अशा स्वरुपाच्या विधी आचरणामागे सुख समृध्दी, लाभावी आरोग्य लाभावे, अशुभ निवारण व्हावे, असा उददेश्य असतो.

2)पाचवीचा पुजाविधी :–

अपत्य जन्मानंतर 5 व्या दिवशी हा विधी संपन्न केल्या जातो. या प्रंसगी 'माय सटवाई ' आपल्या बाळाचे नशीब लिहणारी देवता असा समज स्त्री जीवनात प्रचालित आहे.त्या प्रंसगी म्हणावयाच्या गीतांचा यामध्ये समावेश होतो.

गीत :– माय सटवाई सटवाई । रानात तु ग राही । नसीब बाळाचे लिही । पुजाने बाधीते आई सटवाई । राजेचे सुख आ समृध्द बाळ ठाई

3)व्रतवैकल्याच्या संदर्भात येणारे विधी :–

नवरात्रीतील घटस्थापनेचा विधी हा देवीच्या उपासनेतील एक विधी म्हणुन साजरा केला जातो. नवरात्रीतील नउ दिवसामध्ये गायील्या जाणा–या आरतीचा या गीतामध्ये समावेश होतो.

गीत :–उदो बोला उदो अंबा बाईचा । उदो का रे गर्जतो काय महिमा वर्णु तीचा ।

अशाप्रकारे धर्मविधी साजरा करतांना विविध गीत प्रकाराचे एकत्रीकरण या विधी गीतात दिसुन येते.

ब) कौटुंबीक विधी संबंधीत असलेली गीते :–

या गीतामध्ये लग्न विधीतील रुखवत शुभ मंगल सावधान हळद लावणे, डोहाळाचा विधी, पाळणा, यांचा समावेश होतो. उदाहरणा दाखल गीते

1) रुखवत :– शोभते लग्नाची समई । रुखवत करायची घाई ।।

2) 'शुभ मंगल सावधान ' वा मंगलाष्टके :– स्वस्ती श्री गणनायक गजंमुख मोरेश्वर सिध्दी दं । अशा पारंपारीक गींताचा सवावेश या गीतात होतो.

3) सण –उत्सव प्रंसगी गीते :– मराठी स्त्री गीतालील आणखी एक वेगळ दालन म्हणजे सण उत्सव प्रंसगी गीते यातील मध्ये चैत्र महिन्यापासुन ते माघ महिन्यापर्यतच्या सर्व सणउत्सावाचा समावेश होतो. यामध्ये नागंपचमी ते रथसप्तमी पर्यतच्या म्हटला जाणा–या गीतांचा

समावेश होतो.
उदा. नागपंचमी गीत

सणमंदी सण आली पंचमी खेळायाची । माजी ती बहिणाबाई वाट बघते मुराळयाची........

4) नृत्य खेळगीते :– क्रिंया सबंध्दता या गीताचा विशेष स्त्रियांच्या नृत्यखेळगीतात विशेषत्वाने पाहावयास मिळतो स्त्री ओवी गीतातील गीतांचा विकासक्रम

1) अर्थहीन पण लयबध्द शब्दरचना :– अडगुल मडगुल, सोन्यांच कडगुलं
2) लयबध्द रचनेला अर्थाची जोड :– गरे घ्या गरे, पोटाला बरे, न खाईल, त्यांची म्हातरी मरे ।।
3) गीताला लाभलेला सुंसगत अर्थ :– आमी काय नेसांव। नेस जा तुझं पातळ। नको माझ पातळ। नेस जा माझी साडी ।।

अशाप्रकारे मराठी सांस्कृतिक परंपरेच्या 'दुष्टीने ही नृत्य खेळ गीते मोलाची आहे.

निष्कर्ष :–

वरील शोधनिबंध हा ' सण उत्सवातील ओवी व स्त्री 'यावर आधारीत असून सण उत्सवातील ओवी हा सामाजीक, सांस्कुतीक नि कौटुंबीक जीवणाचे दर्शन दाखविणा–या असल्यामुळे स्त्रीची प्रतिमा दिसून येते.त्याप्रमाणे या गीताचे स्त्री जीवनातील अनन्य साधारण महत्व लक्षात येते.त्याच प्रमाणे स्त्रीयांच्या भावनांना प्रगट करण्याचे दालन हे हया स्त्री गीतातुन मांडणे सोयीस्कर झाले आहे. त्यामुळे एका उदात्त आंनदांचा प्रत्यय गीतांतुन येतो.

अशा प्रकारे स्त्रीच्या ओवी गीतांना जीवनातील आश्ययानुसार महत्व आहे.करिता प्रस्तुत शोधनिबंध माडण्याचा प्रयत्न केलेला आहे.

संदर्भ ग्रंथ सुची

1) लोकसाहित्याचे अंतःप्रवाह :– प्रभाकर मांडे
2) स्त्री गीतांची सामाजीक पार्श्वभुमी :– विद्या व्यवहारे
3) सण सोहळे स्त्री– गीते :– आशा परुळेकर
4) आंतर विद्याशाखीय सोविनार

Publish Research Article
International Level Multidisciplinary Research Journal For All Subjects

Dear Sir/Mam,

We invite unpublished Research Paper,Summary of Research Project,Theses,Books and Books Review for publication,you will be pleased to know that our journals are

Associated and Indexed,India

- ✶ Directory Of Research Journal Indexing
- ✶ International Scientific Journal Consortium Scientific
- ✶ OPEN J-GATE

Associated and Indexed,USA

- DOAJ
- EBSCO
- Crossref DOI
- Index Copernicus
- Publication Index
- Academic Journal Database
- Contemporary Research Index
- Academic Paper Databse
- Digital Journals Database
- Current Index to Scholarly Journals
- Elite Scientific Journal Archive
- Directory Of Academic Resources
- Scholar Journal Index
- Recent Science Index
- Scientific Resources Database

Review Of Research Journal
258/34 Raviwar Peth Solapur-
413005,Maharashtra
Contact-9595359435
E-Mail-ayisrj@yahoo.in/ayisrj2011@gmail.com